

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД

**“Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”**

кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності

МАТЕРІАЛИ

IV Міжнародної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених

**“КОНЦЕПТИ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО
СУСПІЛЬСТВА”**

(Одеса, 21-22 травня 2021 року)

Одеса -2021

УДК: 1:403:316.6(08)

К 65 Концепти соціокультурної трансформації сучасного суспільства :
Матеріали IV Міжнародної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Концепти соціокультурної трансформації сучасного суспільства» (Одеса, 21-22 травня 2021 р.) 65 с.

Рецензенти:

Єременко Олександр Михайлович – доктор філософських наук, професор кафедри філософії Національного університету «Одеська юридична академія»

Романенко Михайло Ілліч - доктор філософських наук, професор кафедри філософії Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти»

Збірник матеріалів IV Міжнародної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Концепти соціокультурної трансформації сучасного суспільства» вміщує матеріали, які досліджують соціокультурні засади трансформацій ціннісної сфери життєдіяльності суспільства, аналізують соціокультурні трансформації молодіжного соціуму, показують соціокультурні трансформації освітнього середовища та розкривають проблемні моменти культури бізнесу в умовах соціокультурної трансформації сучасного українського суспільства, а також розглядають синергетику як самоорганізаційну систему у суспільстві, що трансформується. Рекомендовано для науковців, педагогів, докторантів, аспірантів, студентів.

Ухвалено до друку та розповсюдження мережею інтернет вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 12 від 27 травня 2021 року)

розвиток глобальної освіти і формування менталітету суспільства сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Хенви, Р. 1994. Достижимая глобальная перспектива. Рязань: Изд-во Рязанского гос. ун-та.
2. Урсул, А. Д., Демидов, Ф. Д. 2004. Образование для устойчивого развития: науч-ные основы. М.: РАГС.
3. Урсул, А. Д., Урсул, Т. А. 2007. Универсальный эволюционизм (концепции, подхо-ды, принципы, перспективы). М.: РАГС.

Семко Яна Сергіївна – кандидат філософських наук, асистент кафедри всесвітньої історії та методології науки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНЕ РОЗУМІННЯ «ЕТОСУ» КУЛЬТУРИ

Філософсько-антропологічна течія «психології народів», сформульована її творцями ще в ХІХ ст., яка розуміла народний дух як психічну схожість індивідів, що належать до одного народу і одночасно як їх самосвідомість, в 1920-30-ті рр. переживала новий віток розвитку та особливо активно привертала увагу численних дослідників. Якщо у області психології основна увага надавалася аналізу психологічних рис індивідів в емпіричних кросс-культурних дослідженнях, то в антропології більше значення придбав загальний культурологічний аспект – вивчення національного характеру, значення етнічності в сучасному світі. Метою нашої роботи є висвітлення одного з основних етапів становлення етнопсихологічних досліджень як складової частини культурно-антропологічного напрямку сучасної філософії.

Початок етнопсихологічним дослідженням поклала Рут Бенедикт (1887-1948), яка опублікувала на цю тему серію робіт: «Психологічні типи культур Південного Заходу» (1928), «Конфігурації культур в Північній Америці» (1932) та класичну у області психологічної антропології книгу «Моделі культури». В ній Бенедикт демонструє, що кожна культура має унікальну конфігурацію внутрішньокультурних елементів, які всі об'єднані однією культурною темою (яку Бенедикт називала етосом культури), що визначає не тільки те, яким чином елементи культури співвідносяться один з одним, але й їх зміст. Релігія, сімейне життя, економіка, політичні інституції всі разом узяті утворюють єдину неповторну структуру. Причому з різних можливих варіацій тих або інших систем відносин, способів взаємодії, форм суспільних інституцій в кожній культурі присутні тільки строго певні варіації – ті, які відповідають етосу культури.

Таким чином, етос культури виявляється у всіх сферах людського життя: у системах розподілу власності, в структурах соціальної ієрархії, в матеріальних речах та в технологіях їх виробництва, у всіх різновидах статевих взаєностосунків, у формуванні союзів та кланів всередині суспільства, в способах економічного обміну тощо. Всі ці інституції, яких існує величезне число, самі по собі мають велику кількість типів та варіацій, але у кожному випадку тільки один з цих типів вбудований в рамки тієї або іншої культури.

На думку Рут Бенедикт, культура, реалізуючи ті або інші соціальні моделі, відповідні її етосу, як би майже не залишає місця для інших типів тих же інституцій. Риси, неорганічні для даної культури, не одержують в ній простору для свого розвитку. Ті аспекти життя, які здаються найважливішими нам з погляду нашої культури, можуть мати надзвичайно мало значення в інших культурах, орієнтованих інакше, ніж наша. А які-небудь риси, які є в нашій культурі, можуть бути переосмислені в інших культурах таким чином, що показалися б нам просто фантастичними. «Кожне людське суспільство, – писала Рут Бенедикт, – колись зробило такий відбір своїх культурних установ. Кожна культура з погляду інших ігнорує фундаментальне та розробляє неістотне. Одна культура насилу осягає цінність грошей, для іншої вони – основа щоденної поведінки. В одному суспільстві технологія неймовірно слабка навіть в життєво важливих сферах, в іншому, такому ж «примітивному», технологічні досягнення складні і тонко розраховані на конкретні ситуації. Одна будує величезну культурну суперструктуру юності, інша – смерті, третя – замогильного життя» [3; 5, с. 218].

Кожна з культурних конфігурацій є наслідком унікального історичного процесу. Тому, на думку Рут Бенедикт, говорити про ступінь розвиненості тієї або іншої культури – безглуздо. Адже їх неможливо порівнювати. Можливо, Бенедикт представляла найбільш крайній ступінь культурного релятивізму, який взагалі колись з'являвся в психологічній антропології.

Рут Бенедикт робила щось більше, ніж просто описувала поведінку людей як продукту тієї або іншої культури. Вона прагнула описати культуру як психологічну цілісність, як внутрішньо гармонійну систему. Її мало цікавила індивідуальна психологія як така і психологічний розвиток особистості, але у всіх своїх роботах вона робила акцент на психологічній взаємозв'язок різних інституцій в кожному суспільстві. Вона не прагнула провести чітке розмежування між поняттями соціокультурної системи та особи як системи, її більш цікавило питання про психологічну відповідність індивідів – членів даної культури і структурних елементів культури. Цей підхід, закладений Бенедикт, був характерний для психологічної антропології аж до шестидесятих років ХХ століття [2, с. 116].

Кажучи про концепцію Рут Бенедикт, яка в цьому своєму аспекті значно вплинула і на концепції багатьох інших антропологів, слід зазначити, що вона мала на увазі незвичайну пластичність людської природи: соціальне та культурне оточення фактично ліпить з особи все, що йому бажано, особа стає як би частиною культури.

Ґрунтуючись на даних польових дослідженнях племен Квакіютль, Цуны, Плейнс в Північній Америці та племені Добу в Малайзії, Бенедикт описала їх всі як чотири різні культурні конфігурації, детерміновані єдиною психологічною темою. Вона показала, що елементи культури міняють своє значення під впливом основної теми – етосу культури і що вони стають частиною єдиної культурної конфігурації. Так культура народності Квакіютль була визначена нею як діонісійська, а народності Цуны – як аполлонійська (тут очевидні асоціації з роботою Ніцше «Походження трагедії з духу музики») [4, с. 46]. Квакіютль (діонісійців) вона представляла як постійно прагнучих уникнути буденної обмеженості досвіду, вийти з природних рамок, як би досягти іншого порядку буття. З цими цілями вони використовують різні способи досягнення трансу, від танців до наркотичних речовин. Цуны (аполлонійці) миролюбні, не схильні до конфліктності, добрі.

В цей час проблема культурних моделей стає домінуючою в культурній антропології, хоча небагато з антропологів прийняли теоретичні підходи Бенедикт [6, с. 113-114].

Починаючи з двадцятих років ХХ ст. психологічна антропологія розвивалася в рамках школи «Культура і Особа», прихильники якої, як видно з назви цього наукового напрямку, намагалися з'ясувати зв'язок між культурою, прийнятою в тому або іншому суспільстві, і особою – носієм цієї культури. Психологічна антропологія спочатку принципово відрізнялася і від психології, і від соціокультурної антропології. Якщо перша досліджувала психіку індивіда, а друга — його поведінку і мислення, щоб з їх допомогою реконструювати загальну картину соціальної та культурної системи, усередині якої ці індивіди існують, то психологічна антропологія вивчала і культуру, і індивіда в комплексі, або точніше було б сказати, індивіда як представника певної культури [1, с. 58].

Аж до шестидесятих років в психологічній антропології в напрямі «Культура і Особа» домінувало уявлення про тісну кореляцію між поняттями «культура» і «особа». Причому схожість між структурою культури та структурою особи не обов'язково проявляє себе в етнографічних описах поведінки членів культури. Вона може бути виражена тільки за допомогою тонкої скрупульозної порівняльної роботи і розумової інтеграції багатьох рівнів культури. В результаті цього маніпулювання культура як би уподібнюється особі. А індивід є граничним осередком культури – «мікрокосмом культури».

Список використаних джерел

1. Арутюнов С. А. Культурологические исследования и глобальная экология // Вестник АН СССР. 1979. №2. С. 56-78.
2. Белик А. А. Психологическая антропология. Москва: РАН, 1993. 258 с.
3. Бенедикт Р. Хризантема и меч. Модели японской культуры. Москва: Наука, 2007. 360 с.
4. Козлов В. И., Ямсков А. Н. Этническая экология // Этнология в США и Канаде. Москва: Наука, 1989. С. 34-86.

5. Таболина Т. В. Этничность и общество: поиск концептуальных решений // Этнология в США и Канаде. – Москва: Наука, 1989. С. 112-124.

6. Benedict R. The Chrysanthemum and the Sword. Boston: Houghton Mifflin Harcourt, 1946. 812 p.

Стовпець Олександр Васильович (Одеса) – доктор філософських наук, доцент кафедри кримінального і адміністративного права, доцент кафедри філософії Одеського національного морського університету

ФИЛОСОФИЯ РАЦИОНАЛЬНОГО ИНДИВИДУАЛИЗМА И ПРИМЕНИМОСТЬ ПРИНЦИПА LAISSEZ-FAIRE В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ

Идеологический конфликт между индивидуализмом и коллективизмом в большей или меньшей степени (в разные эпохи) уже давно присутствует в жизни цивилизации, в особенности западной (к которой условно можно причислить и нас). Но проблема пандемии вновь актуализирует размышления относительно того, какое соотношение между индивидуализмом и социальной солидарностью может считаться оптимальным, и какой всё же должна быть роль государства в сложившихся условиях.

Философия рационального индивидуализма, во многом популяризованная романами Айн Рэнд, предлагает свой идеал человека-творца, процветающего исключительно за счёт своих творческих способностей и таланта, и стремящегося построить собственное счастье в жизни. Во многих отношениях философия Рэнд противостоит коллективизму. Упомянутую мировоззренческую позицию также нередко именуют "объективизмом по Айн Рэнд".

Айн Рэнд исходит из того, что целью жизни каждого человека является стремление к собственному счастью. При этом социальная система должна обеспечивать индивидуальные права людей, что достигается соблюдением принципа *Laissez-faire* (невмешательство государства в экономику). Главные положения объективизма и рационального индивидуализма по Айн Рэнд могут быть сведены к следующим:

- существующий мир независим от восприятия человека и его отношения к фактам;

- объективным способом восприятия мира является разум, рациональное осмысление, под которым понимается умение воспринимать и анализировать информацию, поступающую от органов чувств; разум должен являться главным руководством к действию;

- каждому человеку следует стремиться к своему личному счастью, что и является наивысшей моральной ценностью; но, вместе с тем, никакой человек не должен рассматриваться как средство для достижения чьей-либо цели;